

Forebyggende arbeid og oppfølging av det psykososiale
skolemiljøet

Skaun kommune

AUGUST 2018

FR1018

FORORD

Revisjon Midt-Norge SA er Norges største interkommunale revisjonsselskap, og leverer revisjonstjenester innen regnskap, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll til 44 kommuner og en fylkeskommune.

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført denne forvaltningsrevisjonen på oppdrag fra Skaun kommunes kontrollutvalg i perioden desember 2017 til august 2018.

Kontrollutvalget skal påse at forvaltningsrevisjon gjennomføres, jf. lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 77 nr. 4. Forvaltningsrevisjon innebærer å gjøre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og forutsetninger¹.

Revisjonsteamet har bestått av oppdragsansvarlig Anna Ølnes og prosjektmedarbeider Margrete Haugum. Arve Gausen og Tor Arne Stubbe har kvalitetssikret rapporten. Revisor har vurdert egen uavhengighet overfor Skaun kommune, jf. kapittel 6 i Forskrift om revisjon i kommuner og fylkeskommuner.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i henhold til NKRFs standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001.

Vi vil takke alle som har bidratt med informasjon i prosjektet. En oversikt over tidligere gjennomførte prosjekter finnes på vår hjemmeside www.revisjonmidt norge.no.

Trondheim, 20.8.2018

Anna Ølnes

Oppdragsansvarlig revisor

Margrete Haugum

Prosjektmedarbeider

SAMMENDRAG

Revisjon Midt-Norge fikk i brev av 2.10.2017 fått i oppdrag å gjennomføre en forvaltningsrevisjon innenfor temaet læringsmiljø i grunnskolen.

Begrunnelsen for prosjektet er beskrevet i Plan for forvaltningsrevisjon 2017 – 2018 og i saksutredningen til sak 23/17.

Revisor la fram prosjektplan for kontrollutvalget i sak 38/2017 (6.12.2017). Kontrollutvalget ønsket at vi rettet oppmerksomheten spesielt på det forebyggende arbeidet med det psykososiale skolemiljøet. I tillegg har vi beskrevet hvordan skolene følger opp varslings-, undersøkelses- og aktivitetsplikten i kapittel 9a i opplæringsloven. Med utgangspunkt i kontrollutvalgets bestilling og forventninger har vi gjennomført forvaltningsrevisjonen utfra disse to problemstillingene:

- 1) Arbeides det aktivt og systematisk med skolemiljøet?**
- 2) I hvilken grad følger skolene opp aktivitetsplikten i opplæringslovens kapittel 9A?**

Når det gjelder den første problemstillingen konkluderer revisor med at Skaun kommune i lengre tid har jobbet aktivt med det psykososiale skolemiljøet i skolene i kommunen. Dette arbeidet har fått fornyet intensitet, blant annet som følge av endringene i kapittel 9 A i opplæringsloven, og styrking av elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø.

Revisor har avdekket at kommunen har enkelte utfordringer når det gjelder samarbeid på tvers av tjenester, og da særlig bruk av kompetanse på tvers av tjenestene.

Denne konklusjonen bygger på revisjonskriterier, data og vurderinger som er belyst i kapittel 2. I dette kapitlet er det er §§ 9A-2 og 9 A-3 som har vært utgangspunktet for kriteriene vi har gjort våre vurderinger mot. Bestemmelsene i opplæringsloven er utdypet i rundskriv *Skolemiljø Udir-3-2017*. I innledningskapitlet i rundskrivet vises det til at grunnskoleopplæringen er obligatorisk, og at det er viktig at alle elever har et trygt og godt skolemiljø. Skolemiljøet skal fremme helse, trivsel og læring for elevene. Videre heter det at eleven har en individuell rett til et trygt og godt psykososialt og fysisk skolemiljø, og det fremheves at for det psykososiale miljøet er det elevens egen opplevelse som er avgjørende. Data som ligger til grunn bygger på intervju med Dokumentasjonen bygger på intervju med rektorer, lærere og fagleder for PPT og ansatte i skolehelsetjenesten (gruppeintervju). Vi har vi fått tilsendt dokumentasjon av planer og prosedyrer, og vi har gjennomført en spørreskjemaundersøkelse blant foreldre som

er klassekontakter og medlemmer i foreldrerådenes arbeidsutvalg (FAU) og SMU. Det er også data fra elevundersøkelsen i denne dokumentasjonen. Vi viser for øvrig til kapittel 2.

Når det gjelder den andre problemstillingen har revisor konkludert med at Skaun kommune, som skoleeier, i samarbeid med ledelse og ansatte ved skolene har fulgt opp bestemmelsene i opplæringsloven om aktivitetsplikt. Det er gjennomført et godt arbeid med maler for aktivitetsplikten, men revisor finner at malene brukes veldig forskjellig og at det fortsatt er et forbedringspotensial i å sikre en tilstrekkelig dokumentasjon på skolens oppfyllelse av aktivitetsplikten, spesielt evalueringdelen er svak. Revisor finner at flertallet av aktivitetsplaner er skrevet etter henvendelser fra foresatte og stiller spørsmål ved om den interne varslingen gjennom *Melding om elevenes skolemiljø* i større grad burde ende i aktivitetsplaner.

Skolenes oppfølging av aktivitetsplikten er beskrevet og vurdert i kapittel 3. Kriteriene har utgangspunkt i § 9A-4. Dataene som ligger til grunn er innsamlet gjennom intervju, maler og planer ved de enkelte skolene. Det er i tillegg gjennomgått 20 aktivitetsplaner. Varslene i forhold til den nye loven er innmeldt i perioden fra 29.08.2017 til 15.03.2018. Vi viser for øvrig til kapittel 3.

En foreløpig utgave av rapporten ble sendt til rådmannen for uttalelse den 6.7.2018. Rådmannen, ved rådgiver grunnskole, har gitt tilbakemelding i e-post av 17.8.2018. Rådmannens tilbakemeldinger er kommentert i kapittel 4, og e-posten er vedlagt rapporten (vedlegg 1)

I kapittel 5 har revisor konkludert på problemstillingene som er nevnt tidligere, og kommer med følgende anbefalinger:

Vi anbefaler rådmannen å:

- Sikre at satsinger, som f.eks. LP-modellen, blir videreført i sin helhet i overgangen fra prosjekt til den ordinære skolehverdagen
- Utnytte sosiometriske verktøy effektivt for å avdekke uønsket adferd i skolemiljøet på tidligst mulig
- Legge til rette for at skolene har den kompetansen som skal til for å møte nye utfordringer med det psykososiale skolemiljøet
- Rådmannen bør gjennomgå rutinene for å skrive aktivitetsplaner med utgangspunkt i *Melding om elevenes skolemiljø*, altså meldinger som kommer fra de som jobber ved skolen
- Rådmannen bør vurderer å videreutvikle praksisen omkring skriving av aktivitetsplaner for å sikre god dokumentasjon og spesielt rutinene omkring evaluering

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
Sammendrag.....	4
Innholdsfortegnelse	6
1 Innledning.....	8
1.1 Bestilling.....	8
1.2 Problemstillinger.....	8
1.3 Bakgrunnsinformasjon.....	9
2 Arbeides det aktivt og systematisk med skolemiljøet	10
2.1 Revisjonskriterier.....	10
2.2 Data og dokumentasjon.....	10
2.2.1 Systematisk kunnskap og oversikt om skolemiljøet.....	10
2.2.2 Systematisk forebyggende arbeid for å fremme trivselen til elevene	14
2.2.3 Kompetanse i forebygging og oppfølging av de psykososiale skolemiljøet?.....	16
2.2.4 Brukermedvirkning i det psykososiale skolemiljøet.....	18
2.2.5 Samarbeid med andre tjenester om psykososiale skolemiljøet.	22
2.3 Vurdering.....	26
3 Oppfølging av aktivitetsplikten	30
3.1 Revisjonskriterier.....	30
3.2 Data	30
3.2.1 Varsel	30
3.2.2 Undersøkelse.....	32
3.2.3 Aktivitetsplan.....	33
3.3 Vurdering.....	38
4 Høring	40
5 Konklusjoner og anbefalinger	41
5.1 Konklusjon.....	41
5.2 Anbefalinger:	41
Kilder.....	42
Vedlegg 1 – rådmannens høringsuttalelse.....	43
vedlegg 2 – Metode.....	44
Vedlegg 3 – Utledning av revisjonskriterier.....	46

Tabell

Tabell 1.	Resultat for trivsel, elevundersøkelsen skoleårene 2015/16 – 2017/18	11
Tabell 2.	Hvordan vil du vurdere det psykososiale skolemiljøet. Antall n =30.....	13
Tabell 3.	Har følgende temaer vært oppe i foreldremøtet i klassen? Antall	20
Tabell 4.	Har følgende temaer vært oppe i FAU? Antall	21
Tabell 5.	Aktivitetsplaner Skaun ungdomsskole	34
Tabell 6.	Aktivitetsplaner Buvik skole	34
Tabell 7.	Aktivitetsplaner Viggja skole	34
Tabell 8.	Aktivitetsplaner Jåren-Råbygda.....	35
Tabell 9.	Aktivitetsplaner Børsea skole	35
Tabell 10.	Aktivitetsplaner Venn skole	36

1 INNLEDNING

I dette kapittelet gjennomgår vi bestilling, problemstillinger og bakgrunn for prosjektet.

1.1 Bestilling

Revisjon Midt-Norge har i brev av 2.10.2017 fått i oppdrag å gjennomføre en forvaltningsrevisjon innenfor temaet læringsmiljø i grunnskolen.

Begrunnelsen for prosjektet er beskrevet i Plan for forvaltningsrevisjon 2017 – 2018 og i saksutredningen til sak 23/17.

Revisor la fram prosjektplan for kontrollutvalget i sak 38/2017 (6.12.2017). Kontrollutvalget ønsket at vi rettet særskilt oppmerksomhet på det forebyggende arbeidet med det psykososiale skolemiljøet. Revisor har fulgt opp kontrollutvalgets anmodning i problemstilling 1, men har likevel beskrevet hvordan skolene følger opp varslings-, undersøkelses- og aktivitetsplikten i problemstilling 2.

Revisor har avgrenset undersøkelsen til å se på psykososialt skolemiljø med hjemmel i kapittel 9A i og vil ikke berøre ansattes arbeidsmiljø eller kommunens ansvar for psykiske helsetjenester, jf. helse- og omsorgsloven. Revisor har avgrenset undersøkelsen til å se på psykososialt skolemiljø med hjemmel i kapittel 9A i opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 1998), med forskrift (Kunnskapsdepartementet, 2006). Vi berører ikke ansattes arbeidsmiljø eller kommunens ansvar for psykiske helsetjenester, jf. helse- og omsorgsloven.

1.2 Problemstillinger

På bakgrunn av informasjonen bestillingen og dialogen med kontrollutvalget har vi gjennomført undersøkelsen med utgangspunkt i følgende problemstillinger:

1) Arbeides det aktivt og systematisk med skolemiljøet?

- Skaffer skoleeier/skoleledelse seg systematisk kunnskap om skolemiljøet
- Jobber skolene systematisk med satsinger og tiltak for det psykososiale skolemiljøet
- Sørger skoleeier og skoleledelse for kompetanseutvikling og tiltak for å forebygge og eventuelt følge opp skolemiljøet?
- Hvordan sikrer skolene brukermedvirkning (elever og foresatte) i arbeidet med det psykososiale skolemiljøet?
- Hvordan sikres nødvendig samarbeid med andre tjenester

2) I hvilken grad følger skolene opp aktivitetsplikten i opplæringslovens kapittel 9A?

Revisjonskriteriene er kort oppsummert i kapittel 2.1 og 3.1, og grundigere beskrevet i vedlegg 2. Metode for datainnsamling og analyse er kort beskrevet i kapittel 2.2 og 3.2, og grundigere beskrevet i vedlegg 1.

1.3 Bakgrunnsinformasjon

Elevenes rettigheter til et trygt og godt skolemiljø er hjemlet i opplæringsloven kapittel 9A; *Elevane sitt skolemiljø*. Bestemmelsene ble endret og gjort gjeldende f.o.m. 1.8.2017, og med det ble elevenes rettigheter styrket. Det psykososiale miljøet skal virke positivt på elevenes helse, trivsel og læring, trygghet og sosiale tilhørighet. I innledningskapitlet i rundskriv Skolemiljø -Udir -03 (Utdanningsdirektoratet, 2017) vises det til at grunnskoleopplæringen er obligatorisk, og at det er viktig at alle elever har et trygt og godt skolemiljø. Skolemiljøet skal fremme helse, trivsel og læring for elevene. Videre heter det at eleven har en individuell rett til et trygt og godt psykososialt og fysisk skolemiljø, og det fremheves at for det psykososiale miljøet er det elevens egen opplevelse som er avgjørende.

2 ARBEIDES DET AKTIVT OG SYSTEMATISK MED SKOLEMILJØET

I dette kapitlet presenterer vi kriterier, data og vurderinger av Skaun kommunes forebyggende arbeid med det psykososiale skolemiljøet. Dette kapitlet belyser problemstillingen om at det arbeides aktivt og systematisk med skolemiljøet.

2.1 Revisjonskriterier

Oppsummert er kriteriene:

- Skolen, ved rektor, skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å sikre et trygt og godt skolemiljø ved å;
 - systematisk skaffe seg kunnskap om skolemiljøet
 - drive systematisk forebyggende arbeid for å fremme trivselen til elevene
- Skoleeier skal, sammen med skoleledelsen sikre at det er nødvendig kompetanse ved skolen;
 - sørge for kompetanseutvikling i forebygging og oppfølging av det psykososiale skolemiljøet
- Skoleledelsen skal sørge for at skolemiljøutvalg, elevråd og foreldreråd (foreldrerådets arbeidsutvalg medvirker til arbeid med skolemiljøet (brukermedvirkning i det psykososiale skolemiljøet)
- Det skal være samarbeid mellom tjenester for å forebygge problem i psykososiale skolemiljø

2.2 Data og dokumentasjon

I denne delen legger vi fram den dokumentasjonen og informasjonen vi har innhentet for å belyse om skolene i Skaun kommune arbeider aktivt og systematisk med det psykososiale skolemiljøet. Dokumentasjonen bygger på intervju med rektorer, lærere og fagleder for PPT og ansatte i skolehelsetjenesten (gruppeintervju). Vi har vi fått tilsendt dokumentasjon av planer og prosedyrer, og vi har gjennomført en spørreskjemaundersøkelse blant foreldre som er klassekontakter og medlemmer i foreldrerådernes arbeidsutvalg (FAU) og SMU. Det er også data fra elevundersøkelsen i denne dokumentasjonen. Vi viser til vedlegg 1 for nærmere beskrivelse av metode.

2.2.1 Systematisk kunnskap og oversikt om skolemiljøet

For å arbeide forebyggende og systematisk bør skoleeier, skoleledelse og de ansatte ved skolene vite hvordan det psykososiale skolemiljøet er, og hvilke utfordringer som kan finnes i

skolemiljøet. Alle som arbeider ved skolen skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø.

Hva er eventuelle utfordringer i det psykososiale skolemiljøet

Skaun kommune har seks skoler, hvorav fem barneskoler (1. -7. -trinn) og en ungdomsskole (8. – 10.-trinn). Utfordringene i det psykososiale skolemiljøet er forskjellige for de ulike trinnene, hvor 1.-4. trinn har andre utfordringer enn ungdomstrinnene. Videre er skolene forskjellige i størrelse og geografisk plassering, noe som også gir forskjellige utfordringer. Skolene i de største tettstedene, og kanskje særlig Buvik opplever stor tilflytting. Det gjør at elevmiljøet kan føles uoversiktlig og uforutsigbart. Tilbakemeldingene fra rektorene er likevel at det psykososiale skolemiljøet gjennomgående er bra ved deres skole.

Elevundersøkelsen gjennomføres hvert år for 7. og 10. trinn. Det er obligatorisk for alle skolene å legge til rette for at den blir gjennomført, men det er ikke obligatorisk for elevene å svare. I Skaun har det vært ca. 95 % svaropplutning i de årene som er presentert i tabell 1.

Tabellene viser gjennomsnittsskår for trivsel i 7. og 10. trinn. Med de svakhetene en slik undersøkelse vil ha, presenterer vi den likevel (se vedlegg 1), fordi resultatene over tid og sammenlignet med andre kommuner kan være pekepinn på situasjonen når det gjelder trivsel i skolemiljøet.

Tabell 1. Resultat for trivsel, elevundersøkelsen skoleårene 2015/16 – 2017/18

Trinn	2015-16		2016-17		2017-18	
	7.	10.	7.	10.	7.	10.
Skaun	4,5	4,4	4,6	4,2	4,4	4,2
Orkdal	4,4	3,7	4,3	3,8	4,4	3,9
Melhus	4,3	3,8	4,4	3,8	4,3	3,8
Klæbu	4,5	3,9	4,3	3,9	4,4	3,9
Landsgjennomsnitt	4,4	4,2	4,4	4,2	4,3	4,1

Vi ser at gjennomsnittsskåren varierer fra år til år i Skaun kommune, og at den gikk noe tilbake i den siste målingen, både for 7. og 10. trinn. Sammenlignet med de andre kommunene og landsgjennomsnittet ligger Skaun gjennomgående høyere på begge trinn.

Foreldreundersøkelsen gjennomføres også, og har gjennomgående høy opplutning ved skolene i Skaun kommune. Fire av de seks skolene har presentert gjennomsnittsskår på trivsel i tilstandsrapporten. Her går det fram at gjennomsnittsskåren har ligget på mellom 4,6 – 4,8 de siste tre årene. Skolene har ulike mål for ønsket skår: fra 4,7 – 5,0.

Sammenlignet med alle kommunene i oversikten ovenfor, har Skaun kommune hatt like høy, eller høyere gjennomsnittskår for trivsel på begge trinn de tre siste årene. Det kan være utfordringer rundt enkeltelever, som påvirker et større elevmiljø. Elever med selvreguleringsvansker¹ skaper ofte utrygghet blant de andre elevene, uten at det er tilsiktet. Dette er noe som trekkes fram av ansatte og rektorer ved alle skolene. Ved en av skolene, Skaun ungdomsskole, hadde de en periode utfordringer med det de karakteriserte som rasistiske tendenser i elevmiljøet. Ifølge rektor ble saken tatt tak i med en «aksjon», der også foreldre ble involvert gjennom brev hjem til alle. Skolen hadde tendenser til rasisme blant enkelte elevgrupper tidligere dette skoleåret. Teamlederne som vi intervjuet bekreftet dette, og tilføyde at det ble arrangert temadag, og at rektor gjennomførte samtaler med elevene og foreldrene. Videre tok de det inn som tema i relevante fag.

Skaun ungdomsskole har også en noen utfordringer i elevmiljøet, som skiller dem fra de andre skolene på grunn av elevenes alder:

Ifølge sosialpedagogisk rådgiver og rektor så utmerker Skaun ungdomsskole seg negativt på rus, blant annet ved at det er større aksept blant foreldrene for rusbruk blant unge. Skolen forsøker å være tydelig når det gjelder alkohol på skolerelaterte arrangement, som skoleballet. Skoleballet er et eksempel på et vellykket alkoholfritt arrangement. Her har det ikke vært problemstillinger knyttet til alkohol. Lærerne deltar også på skoleballet, ikke bare som vakter.

Et annet tema som det har vært rettet oppmerksomhet mot ved Skaun ungdomsskole, er selvmordsrisiko. Det har vært noe fokus på dette i elevgruppa, slik det også har vært i resten av landet. Rektor mente at det er etablert et godt apparat for unges psykiske helse i Skaun kommune, blant annet ved at det er tilsatt psykolog.

Fravær har også fravær en utfordring. En del fravær er bekymringsfullt, og henger gjerne sammen med at enkeltelever sliter psykisk. Skolen har fått sosialpedagogisk rådgiver, en funksjon som de ansatte mener kan virke positivt for fraværet. At helsesøster og psykolog har økt sin tilstedeværelse er også bra. Rådmannen opplyser i sin høringsuttalelse at Skaun kommune har en handlingsplan for bekymringsfullt fravær. Det er fagleder ved PPT som har ledet arbeidet med dette planverket.

Det er ikke bare ungdomstrinnet som har utfordringer; helt nede i småtrinnene er det enkeltelever som har utfordringer med regulering av følelser og sinnemestring. Dette kan virke

¹ Som ofte har blitt omtalt som elever med adferdsutfordringer

truende på andre elever. Dette er en utfordring som beskrives som ny; at elever helt ned i 1. trinn kan gå til fysisk angrep på både voksne og andre barn.

De ansatte i skolehelsetjenesten sier at utfordringene i det psykososiale skolemiljøet varierer: I småklassene kan det være at «noen har sagt noe», at de blir mobbet og vil snakke om det. De større elevene kan føle på press utenfra. Følelsen av press i samfunnet skjer med stadig yngre elever. De får med seg alt på internett, kroppspress, press fra guttene, kommentarer om hvordan man skal se ut osv. Fra skolehelsetjenesten ble det også bemerket at de merker større pågang fra elevene etter at de f.eks. har vært inne i klassene og snakket om psykososial helse.

Ett av spørsmålene i undersøkelsen vi har hatt ute til foreldre som er representert i ulike brukerutvalg ved skolene var hvilket inntrykk de har av det psykososiale skolemiljøet ved sin skole.

Tabell 2. Hvordan vil du vurdere det psykososiale skolemiljøet². Antall n =30.

	Svært dårlig	Dårlig	Både og	Godt	Svært godt	Vet ikke
Hvordan vil du vurdere det psykososiale skolemiljøet ved skolen hvor du er foreldrerepresentant?	-	1	5	17	6	1

Det store flertallet har svart at skolemiljøet er godt (inkl. svært godt). En har svart at det er dårlig, og fem har svart både og. Det er en som har svart vet ikke.

De verbale sluttkommentarene i undersøkelsen er gjennomgående positive, og uttrykker at skolene har utviklet seg i positiv retning ved at de legger mer vekt på det psykososiale skolemiljøet. Av de mindre positive kommentarene er en kommentar om at skolens ledelse og ansatte er mindre aktive når det gjelder krenkende kommentarer og uttalelser elevene mellom, enn når det gjelder fysisk utagering.

Systematisk kartlegging og overvåking av det psykososiale skolemiljøet

Intervjuinformasjon og dokumentasjon vi har fått tilsendt fra skolene og rådgiver for oppvekst beskriver felles system for å følge med på skolemiljøet. Innenfor dette systemet er det også flere satsinger som gjelder kartlegging og systematisk innhenting av kunnskap om

² På en skala fra 1-5, der 1 er svært dårlig og 5 er svært godt: Hvordan vil du vurdere det psykososiale skolemiljøet ved skolen hvor du er foreldrerepresentant?

skolemiljøet. Vi har nevnt elevundersøkelsen i avsnitt 2.2.1. Det er ved alle skolene lagt opp til oppfølging av elevundersøkelsen. Rektor følger den opp, og distribuerer den til kontaktlærerne/lærerne på aktuelle trinn, og som blir bedt om å gjennomgå den med elevene sine. Deretter er det oppfølgingsamtale med kontaktlærerne. Skolene gjennomfører også foreldreundersøkelsen, og har høy svaroppslutning.

Ved alle skolene gjennomføres det dessuten egne trivselsundersøkelser på alle trinnene. På småtrinnene gjennomføres det en egen variant, som er enklere og bedre tilrettelagt for barn på det nivået. Trivselsundersøkelsen følges opp av teamlederne, og på de største skolene det som kalles plangruppe. Ved enkelte skoler, gjennomføres det to runder med trivselsundersøkelse på trinnet, og disse skjer i forkant av utviklingssamtaler. Disse er ikke anonyme, og er lettere å følge opp. Alle trinn gjennomfører minimum en gang i året en sosiometrisk kartlegging. For elever på mellomtrinnet skal et nytt verktøy tas i bruk. Sosiometri er kartlegging og analyse av sosiale relasjoner, for å identifisere spesielle kjennetegn i den sosiale dynamikken mellom elever. Noen skoler har begynt å bruke et nytt verktøy for dette, Spekter. Det er et digitalt verktøy, som forenkler og effektiviserer de sosiometriske analysene betydelig. Det er meningen at verktøyet skal tas i bruk ved alle skolene. Sosiometriske kartlegginger skjer særlig i forbindelse med konkrete hendelser, men ved enkelte skoler gjennomføres de jevnlig på enkelte trinn. Ved noen skoler erstatter det et samtaleprogram, «Snakk med meg». «Snakk med meg» er en individuell samtale med den enkelte eleven, som er ressurskrevende. En av rektorene understreket likevel at hver elev fortjener at skolen bruker 10-15 minutter på dem. I rådmannens høringsuttalelse er det bemerket at i rådmannens høringsuttalelse er det bemerket at alle skoler gjennomfører «Snakk med meg» på mellomtrinnet, unntatt Buvik skole, som gjennomfører «Snakk med meg» på 5. og 7. trinn, og «Spekter på 6. trinn.

Flere, både rektorer og lærere, understreket at det er den daglige kontakten og samhandlingen med elevene som er viktigst for å følge med på hvordan elevene har det. Elevsamtalene og den digitale meldeboka (som bidrar til god kontakt med hjemmet) er også viktige anledninger/verktøy for å følge med på elevenes psykososiale miljø. Det samme gjelder overgangene fra barnehage til skole, og fra mellomtrinnet til ungdomstrinnet. Dette kommer vi tilbake til i avsnittet om samhandling med andre tjenester. Inspeksjonen i friminuttene er også styrket, og den er blitt systematisert gjennom egne inspeksjonsrutiner.

2.2.2 Systematisk forebyggende arbeid for å fremme trivselen til elevene

Det systematiske arbeidet med psykososialt skolemiljø skjer fra rådmannens side gjennom planverket og tilrettelegging for maler og bruk av skjema.

Av styrende dokument i dette arbeidet, kan vi nevne:

- Systemarbeid i skolene i Skaun kommune (Skaun kommune, 2015) - for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø (Opplæringsloven kapittel 9a)
- Handlingsplan for et mobbefritt skolemiljø i Skaun kommune (Skaun kommune, 2014) - (lokale handlingsplaner ved alle skolene)
- Sosial læreplan (Skaun kommune, 2017) - (lokale planer ved alle skolene)

Alle skolene har videreutviklet skoleeiers overordna handlingsplan mot mobbing ved den aktuelle skole. Her er også mål for det forebyggende arbeidet lagt inn. Videre har skolene/er skolene i ferd med å utvikle sosial læreplan, med kompetansemål i sosiale ferdigheter. Temaene er laget ut fra kunnskapsløftet og handler eksempelvis om selvkontroll, samarbeid, ansvarlighet. Skolene utvikler egne mål for de ulike trinnene.

Det er en mal (systemarbeid i skolene i Skaun) som er felles for alle skolene og det er opp til enheten å utarbeide sin versjon som er tilpasset den enkelte skole. Det er samarbeid mellom enhetsledere (rektorene) i fagnettverk. På den enkelte skole involveres i tillegg teamledernivået, kontaktlærere og faglærere. Fylkesmannen har vært inne og bistått skolene i dette arbeidet.

Ved alle skolene ble det informert om satsinger og tiltak for å ivareta og eventuelt forbedre det psykososiale skolemiljøet. Satsinger og tiltak kan deles i to typer: Tiltak som har som formål å skape trivsel, og som kan være arrangement, organisert lekeaktiviteter, eller apparat til bruk i friminutter o.l. Alle skolene i Skaun kommune deltar i en satsing som kalles trivselslederprogrammet. Det er en ordning hvor noen elever, etter avstemming, blir plukket ut til å finne og lede aktiviteter og leker over en periode. Det er en styrt utvelgelsesprosess, hvor lærere ved skolen sørger for at det er elever som er egna som har dette ansvaret. Den andre typen tiltak er aktiviteter som overvåker det psykososiale klasse- og skolemiljøet, eller miljøet, som vi har omtalt i kapittel 2.2.1.

PPT skal bistå skoleledelsen i systemarbeid, noe som også gjelder systemarbeid med skolemiljøet. De ansatte i PPT har fordelt seg som kontaktpersoner på skolene, og er tilstede ved skolene etter en fastlagt turnus (skolestørrelse). Når de er tilstede ved skolene jobber de i hovedsak med saker som gjelder enkeltelever. De har samtaler med lærere og spes.ped.-ansatte, og de observerer i elevgrupper/klassen. Systemarbeidet innen psykososialt skolemiljø er rettet mot samarbeid med ledelse og ansatte om f.eks. sosiometriske undersøkelser og ulike samtaleverktøy. Når det er saker hvor de er spesielt invitert, så møter de i foreldremøter. PPT

bidrar i relasjonelle forhold, i skole-hjemsamarbeid, og i spesielle satsinger. Da LP-modellen³ var en satsing var PPT sentrale i den satsingen i skolene i Skaun.

Ansvarer til skolehelsetjenesten er hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven, med tilhørende forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjeneste. Av oppgavene som skolehelsetjenesten er forpliktet til, er å drive forebyggende psykososialt helsearbeid for barn og unge, blant annet gjennom bistand og undervisning i gruppe/klasse/foreldremøter i den utstrekning skolen ønsker det.

Vi har gjennomført gruppeintervju med ansatte i skolehelsetjenesten. De har fordelt tilstedeværelse og kontaktansvar ved skolene fra 10 % ved de to minste skolene – omtrent 90 % av tiden ved den største skolen. I tillegg kan det gå med tid til skolene i forbindelse med møter og henvendelser fra elever og lærere når de ikke er tilstede på skolen.

Når skolehelsetjenesten er tilstede ved skolene går tiden i hovedsak med til individuelle samtaler med elever, i tillegg til at de er fast inne på enkelte kull og gjør det som er programfestet for skolehelsetjenesten.

På første trinn har de en helsesamtale med elevene, i tillegg til at de er med på foreldremøte der de også snakker om det psykososiale miljøet. Dette er programfestet. Psykososial helse inngår dessuten i veiledning om ernæring og mat på tredje trinn.

Det som er programfestet når det gjelder psykososial helse, inngår i pubertetsundervisningen, ernæring og mat, og individuelle samtaler på syvende trinn om det psykososiale miljøet.

Utover dette er det ved behov når både elever og foreldre kommer, og lærere henviser foreldre til tjenesten. Enkelte av de som ble intervjuet viste til at de hadde blitt involvert i møter med foreldre i mobbesaker. Da møter de både for den som blir mobbet og den som angivelig skal ha mobbet. Ved enkelte skoler har skolehelsetjenesten vært inne i foreldremøter for å snakke om følelsesregulering, adferd og foreldrerollen. Skolehelsetjenesten forsøker å etterkomme ansatte ved skolenes behov for veiledning.

2.2.3 Kompetanse i forebygging og oppfølging av de psykososiale skolemiljøet?

Kapittel 9A i opplæringsloven, som gjelder elevenes skolemiljø, ble nylig endret. Skolenes ansvar for forebygging, og ikke minst følge opp uønskede hendelser i skolemiljøet, er skjerpet.

³ Læringsmiljø og pedagogisk analyse (blir nærmere omtalt i kapittel 2.2.5)

Det er viktig at skolens ledelse skaffer seg kunnskap, og sørger for at ansatte får kunnskap om forebygging og oppfølging.

Fylkesmannen har hatt et opplæringsopplegg vedrørende de nye bestemmelsene i kapittel 9 A. Fra alle skolene har det vært deltakere på fylkesmannens opplæringstiltak; rektor, sosialpedagogisk rådgiver, spes.ped. og andre. Alle skolene hadde endringene i lovverket som tema i forbindelse med oppstart av nytt skoleår 2017/2018. I den forbindelse ble også renholdere og andre ansatte i ikke-pedagogiske funksjoner involvert i opplæringstiltakene. Utover dette har rektorene på ulike måter sørget for at eksterne personer, som har oppholdt seg ved skolen over lengre tid, har fått informasjon om meldeplikten, så som bygningsarbeidere osv. Det var enkelte grupper det var usikkerhet rundt, om de hadde fått opplæring; det gjaldt vaktmestere ved enkelte skoler, og det var også noen som trakk fram ansatte ved SFO, og at de var usikre på hvilken opplæring de hadde fått.

Skolene i Skaun kommune har deltatt ulike satsinger, også satsinger som gjelder psykososialt skolemiljø. Skolene i Skaun har gjennomført prosjektet «Læringsmiljø og pedagogisk analyse – LP-modellen, som er avsluttet nå. Modellen er utviklet av Læringsmiljøsentret (Universitetet i Stavanger), i samarbeid med Høgskolen i Innlandet. Hensikten var å skape læringsmiljø som ga gode vilkår for sosial og skolefaglig læring, uavhengig av elevenes forutsetninger. Kommuner, deriblant Skaun kommune, inngikk en treårig kontrakt på vegne av flere skoler. PPT var viktig samarbeidspartner.

Flere av de vi intervjuet, både av rektorene og lærerne, ga uttrykk for at LP-prosjektet var bevisstgjørende, og at de bruker elementer i modellen fremdeles, uten at hele modellen brukes. Personalet ved skolene er mer orientert mot hva som kan gjøres med et problem, i stedet for å se på det som et vedvarende problem. Men rektor ved Jåren-Råbygda mente at LP-modellen er helhetlig, og at det ikke går an å bruke deler av den. Ved Jåren-Råbygda bruker de hele modellen, ifølge rektor.

Ifølge leder ved PPT har skolene delvis klart å dra nytte av LP-modellen, men som med mange satsinger, kan det være utfordringer med å implementere modellen i hverdagen, etter at satsingsperioden er over.

Skolene har deltatt i forskjellige andre prosjekt og satsinger også, som har medført kompetansehevende tiltak i større eller mindre grad. Det er kompetansetiltak innen de ulike kartleggingsverktøyene og samtaleprogrammene som skolene bruker som ledd i arbeidet med det psykososiale skolemiljøet.

Flere har nevnt at kompetansen ved skolen ikke strekker til i forbindelse med det en ser av ny adferd blant enkelte elever. Her savnes støtte fra andre tjenester i eller utenfor kommunen, så

som PPT, skolehelsetjenesten, psykisk helse og BUP. Fra skolenes side mener de at det er et gap mellom den kompetansen de har selv og den som eventuelt andre tjenester kan tilby.

Det framgår av skolenes tilstandsrapporter (2017) at det er gjennomført kompetansehevingstiltak blant personalet innen læringsmiljø. Dette arbeidet foregår gjennom samarbeid, kollegalæring og deltakelse på kurs.

Ved skolehelsetjenesten er det sykepleiere, med spesialisering/videreutdanning innen folkehelse (helsesøsterutdanning). De ansatte ved skolehelsetjenesten ga uttrykk for at de savner noen samtaleverktøy, eller undervisningsopplegg for å engasjere bredden av barn og unge. De opplever noen ganger at det er vanskelig å engasjere de minste og ungdommene. Litt mer påfyll og verktøy er noe de ønsker mer av, for å nå dem og for å få fram budskapet på en måte som treffer dem, og som gjør at barna og de unge sitter igjen med noe som gir dem handlingskompetanse og sosial kompetanse.

2.2.4 Brukermedvirkning i det psykososiale skolemiljøet.

Skoleeier og skoleledelse er forpliktet i opplæringsloven til å ha brukerorgan: Samarbeidsutvalg, skolemiljøutvalg og foreldreråd og foreldrerådets arbeidsutvalg er obligatoriske utvalg, i tillegg til elevrådet, med elevrepresentanter fra femte trinn og oppover. Skolemiljøutvalget er det utvalget som har et definert ansvar for skolemiljøet.

Det er i klassen at elevene først blir involverte som «brukere». Her diskuteres det klasseregler, resultat av elevundersøkelsen osv., og dette ser ut til å være nokså likt ved alle skolene. Elevrådet er et formelt organ, og skal fremme fellesinteressene til elevene på den aktuelle skolen, og arbeide for å skape godt lærings- og skolemiljø⁴. Ifølge den informasjonen vi har fått gjennom intervju med rektorer er elevrådet informert om elevenes rettigheter i kapittel 9A i opplæringsloven. Elevrådene har gjerne vært opptatt av «ønskelister»; lekeapparat, utstyr i garderobes, tilbud i kantina osv. Det er en gjennomgående tilbakemelding fra rektorer og andre vi intervjuet at elevrådene har dreid fokuset, og at de er blitt mer opptatt av trivselen på skolen, og utstyr og tiltak som skal ivareta og forbedre trivselen. Møtehyppigheten i elevrådene varierer; fra 2-3 ganger i semesteret ved enkelte skoler, til ca. annenhver uke ved andre. I skolene i Skaun kommune er det elever fra 4. – 10. trinn som er representert i elevrådet. Ved skolene er det en ansatt som hjelper elevrådet med å utføre ansvaret sitt. Representanter fra elevrådet sitter i skolemiljøutvalget og samarbeidsutvalget. Referatene fra elevrådet tas opp som referatsaker i FAU.

⁴ Opplæringsloven, §11-2

Skoleeier og skoleledelse er forpliktet til å ha foreldreråd ved alle skolene. Foreldrerådet består av alle foreldre/foresatte til elevene ved skolene i Skaun kommune. Det løpende arbeidet til foreldrerådet skal ivaretas av et arbeidsutvalg: Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU). Foreldrerådet, ved FAU skal også aktivt ta del i arbeidet med skolemiljøet, og legge til rette for trivsel blant elevene. Også møtehyppigheten i FAU varierer mellom skolene, fra to til fire møter i semesteret. Klassekontaktene på alle trinnene møter i FAU. Rektorene sørger for innkalling til møtene, sammen med respektive FAU-leder, mens det kan variere hvem som skriver referat; en av medlemmene eller rektor. Samtlige rektorer forteller at FAU ved deres skole er engasjert i det psykososiale skolemiljøet. Skolens resultater for elevundersøkelsen blir presentert, og i tillegg har FAU gjerne temaer rundt psykososialt skolemiljø oppe i flere møter.

I spørreskjemaundersøkelsen spurte vi klassekontakter og FAU-medlemmer om temaer vedrørende psykososialt skolemiljø blir tatt opp i foreldremøter og FAU. Av de 17 klassekontaktene som har svart, har 15 svar at de har hatt to foreldremøter hittil i år (juni 2018), og 2 har svart ingen. Når det gjelder temaer i foreldremøtene har de svart på følgende måte for ulike temaer. Den første tabellen viser hvorvidt respondentene mener at de ulike temaene har vært oppe i foreldremøte i klassen.

Tabell 3. Har følgende temaer vært oppe i foreldremøtet i klassen? Antall

	Nei	Ja, en gang	Ja, to eller flere ganger	Husker ikke/vet ikke	n
Eventuelle planer for å sikre elevene et trygt skolemiljø	3	6	6	2	17
Normer/regler/standarder for adferd på skolen	1	10	4	2	17
Kapittel 9A i opplæringsloven: Elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø	1	9	5	2	17
Forhold mellom elever i klassen som kan virke inn på elevenes trivsel	1	9	7	0	17
Forhold mellom elever på skolen som kan virke inn på elevenes trivsel	4	7	5	1	17
Forhold mellom lærer(e) og elev(er) som kan virke inn på elevenes trivsel	6	5	4	2	17
Forhold mellom elever på sosiale medier som virker inn på elevenes trivsel i på skolen	2	9	4	1	16
Skolens aktivitetsplikt for å sikre et trygt og godt skolemiljø	2	7	6	1	16

Flertallet har svart at de ulike temaene har vært oppe i ett eller flere foreldremøter. Forhold mellom elever i klassen har vært oppe oftest, mens forholdet mellom lærer og elever (som virker inn på elevenes trivsel) har vært sjeldnest oppe. Ellers ser vi at foreldremøtene har hatt normer og regler for adferd oppe som tema, og forhold mellom elever på sosiale medier.

Av de 23 som har svart at de er medlem i FAU, har 14 svart at det har vært fire, eller flere møter hittil i år, og 8 har svart at det har vært tre møter. Én har svart at det ikke har vært møter i FAU hittil i år ved sin skole⁵. Når det gjelder de samme temaene, og hvorvidt foreldrene mener at de har vært oppe i FAU, så ser vi det i tabell 4 nedenfor.

⁵ Trolig beror det på misforståelse

Tabell 4. Har følgende temaer vært oppe i FAU? Antall

	Nei	Ja, en gang	Ja, to eller flere ganger	Husker ikke/vet ikke	n
Eventuelle planer for å sikre elevene et trygt skolemiljø	0	8	14	0	22
Normer/regler/standarder for adferd på skolen	3	8	10	0	21
Kapittel 9A i opplæringsloven: Elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø	2	4	16	0	22
Forhold mellom elever i klassen som kan virke inn på elevenes trivsel	4	4	10	4	22
Forhold mellom elever på skolen som kan virke inn på elevenes trivsel	3	7	11	1	22
Forhold mellom lærer(e) og elev(er) som kan virke inn på elevenes trivsel	6	4	8	4	22
Forhold mellom elever på sosiale medier som virker inn på elevenes trivsel i på skolen	4	7	7	4	22
Skolens aktivitetsplikt for å sikre et trygt og godt skolemiljø	3	6	13	0	22

Tabellen viser at flertallet mer eller mindre mener at temaer som vedrører psykososialt skolemiljø har vært oppe flere ganger i FAU. Planer for å sikre et trygt og godt skolemiljø, kapittel 9A i opplæringsloven og skolens aktivitetsplikt er de temaene som flest mener har vært oppe i FAU flere ganger. Mange mener at normer og regler også har vært oppe som tema, det samme gjelder forhold mellom elever på skolen og på sosiale medier.

Skoleeier og skoleledelse er ansvarlig for at skolen har skolemiljøutvalg. Skolemiljøutvalget skal medvirke til at skolen, de tilsatte, elevene og foreldrene tar aktivt del i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Skolemiljøutvalget er sammensatt av de samme representantene som samarbeidsutvalget, men brukerrepresentantene (elever og foreldre) skal være i flertall i skolemiljøutvalget. Alle skolene har skolemiljøutvalg. Rektorenes beskrivelser tyder på at utvalgene har 2 – 4 møter i året. Det er stort sett de samme medlemmene som i

samarbeidsutvalget, men brukerne er i flertall i skolemiljøutvalget. Elevene deltar ikke i saker som er taushetsbelagte.

Rektorene informerte om at oppsummering av elev- og foreldreundersøkelse, rapporter om meldinger og aktivitetsplaner, i tillegg til enkeltsaker, er saker som er oppe i utvalget.

Ifølge informasjonen fra rektorene, er det i skolemiljøutvalget at temaer og saker som vedrører skolemiljøet blir drøftet, og i mindre grad i FAU – i for liten grad ifølge enkelte rektorer.

Det er også eksempler på at skolemiljøutvalget ikke har blitt involvert der de burde; en rektor fortalte om en periode med rasistiske tendenser i elevmiljøet, hvor skolemiljøutvalget burde vært involvert.

Generelt, når det gjelder elev- og foreldremedvirkning, var de fleste rektorene av den oppfatning at det psykososiale skolemiljøet er noe foreldrene generelt er veldig opptatt av, og etter hvert har elevene blitt det også.

Elevene er representert i skolemiljøutvalgene, gjennom at elevrådsleder og gjerne en elev til møter. Elevene informerer skolemiljøutvalget fra møter i elevrådet. Det er likevel varierende oppmøte fra elevenes side, da møtene er på kveldstid, og gjerne kolliderer med fritidsaktiviteter. Det var litt uklart ved enkelte skoler, hvordan de ivaretar flertallsbestemmelsen når elevene har fravær.

Bare 3 av de 30 som har svart på spørreskjemaundersøkelsen er med i skolemiljøutvalget ved sin skole. De som har svart, har svart at skolemiljøutvalget ved deres skole har hatt ett til to møter hittil dette skoleåret (juni 2018). Svarene på om temaer som vedrører det psykososiale skolemiljøet gir ikke noen meningsfull informasjon, ettersom det er så få.

2.2.5 Samarbeid med andre tjenester om psykososiale skolemiljøet.

Revisjon Midt-Norge gjennomførte en forvaltningsrevisjon i 2014, med temaet Helhetlig innsats for utsatte barn og unge. I rapporten gikk det blant annet fram at det er en rekke samarbeidsorgan på tvers av kommunens tjenester, i tillegg til at det er samarbeid med tjenester for barn og unge utenfor kommunen. Formålet med og arbeidet i de ulike samarbeidsorganene/teamene er ikke direkte knyttet til psykososialt skolemiljø, men saker som er oppe der kan også ha sammenheng med dette temaet. Det er heller ikke kommunen som skoleeier eller skoleledelsen som har ansvar for alle teamene. Fra rapporten har siterer vi følgende:

Koordinerende team (ansvarsteam)

Koordinerende team er rettet mot alle brukere med individuell plan og tar opp sammensatte saker. Det er barne-, familie- og helsetjenesten som har ansvar for teamet. Koordinerende team møtes ca. annenhver uke. Det er barne- og familietjenesten som eier koordinerende team. NAV deltar, i tillegg til barnevern, fysio-/ergoterapeuttenesten, psykisk helsevern og hjemmetjenesten. I tillegg deltar andre tjenester ved behov, f.eks. tekniske tjenester ved ombygging o.l. Enhetsleder for barne- og familietjenesten tilføyde at representanter for rusområdet også burde deltatt i dette forumet.

Hjelpeteam

Hjelpeteamene er knyttet til skoler og barnehager, og det er rektorer og styrere som har ansvar for disse teamene. Dette er et forebyggende team. PPT, helsesøster og barnevern møter også der.

Ansvarsgruppe

Ansvarsgrupper knyttet til enkeltbarn er også et tverrfaglig samarbeid som er fast etablert i barnehager og skoler. Dette er møter hvor skole/barnehage møter de andre tjenestene som er involvert i tiltak rundt et barn med spesielle behov og som har individuell plan. Ansvarsgruppene består gjerne av de samme tjenestene som er representert i hjelpeteam, i tillegg til lege og fysio-/ergoterapeuttenesten.

Konsultasjonsmøte BUP

Barne- og familietjenesten arrangerer regelmessige møter med Barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk (BUP) ved St. Olavs Hospital. Som regel er det helsestasjon/skolehelsetjeneste, barnevern, PPT, psykisk helse og fysio/ergo som deltar i disse møtene, og de har 6-7 møter i året. I den forbindelse arrangeres det internt forberedelsesmøte for alle deltakende tjenester ved barne- og familietjenesten. I disse møtene blir saker gjennomgått og diskutert, sortert etter hva som skal håndteres lokalt og hva som er behov for at BUP håndterer.

Andre viktige samarbeidsorgan for utsatte barn og unge er spes.pedforum og familieteam.

Familieteam er et team knyttet til familiesenteret. I tillegg til PPT, barnevernstjenesten og helsestasjon-/skolehelsetjeneste deltar flyktningstjenesten i dette teamet.

Sitatet ovenfor viser at det i 2014 var etablert en rekke samarbeidsorgan mellom de ulike tjenestene for barn og unge i Skaun. Intervjuinformasjonen i den forvaltningsrevisjonen vi gjennomfører nå, bekrefter at disse samarbeidsforaene fortsatt er virksomme.

Skoleeier skal sørge for at kommunen har en pedagogisk-psykologisk tjeneste. Tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov⁶.

Fra skolenes side trekkes PPT og skolehelsetjenesten fram som de viktigste tjenestene som skolene samarbeider med, når det gjelder det forebyggende arbeidet for et godt skolemiljø. Tilbakemeldingene fra rektorene er litt forskjellige når det gjelder samarbeidet med PPT. Alle er fornøyde med at PPT er tilstede regelmessig ved skolen, med en fast person. Flere trekker også fram at PPT har vært faglig støtte i saker som vedrører det psykososiale skolemiljøet. Men et par av rektorene var kritiske til kapasiteten ved PPT, og mente at det går utover systemarbeidet, som PPT skal hjelpe skoleledelsen med. Dette gjelder også systemarbeid innen psykososialt skolemiljø. Det stilles spørsmål om tjenesten har fått økt ressursene i takt med befolkningsveksten i Skaun kommune. Dette var noe fagleder ved PPT var opptatt av også. I intervjuet fikk vi opplyst at tjenesten har 3,2 årsverk (inklusive 0,5 årsverk logoped). I ettertid har vi fått bekreftet at tjenesten har fått 0,5 årsverk i tillegg, slik at de nå har 3,7 årsverk. På intervjudispunktet fikk vi dessuten opplyst at tjenesten hadde noen vakanser. Pr. i dag har de ingen vakanser.

I spørreskjemaundersøkelsen blant kontaktlærere/FAU-medlemmer kom det fram at flertallet av de aktuelle foreldrene mente at PPT ikke hadde deltatt i foreldremøter i klassen, FAU-møter eller SMU-møter inneværende skoleår. Et fåtall mente at de hadde deltatt i ett møte i hver av disse møteforaene.

Skolehelsetjenestens ansvar og oppgaver er hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven med forskrift. Kommunen har ansvar for helsefremmende og forebyggende tjenester, herunder helsetjeneste i skoler. I forskriften framgår det bl.a. at skolehelsetjenesten skal fremme psykisk og fysisk helse og gode sosiale og miljømessige forhold. Skolehelsetjenesten skal ha rutiner for samarbeid med andre kommunale tjenester.

⁶ Opplæringslova, § 5-6

Tilbakemeldingene fra rektorene var at de er fornøyde med det skolehelsetjenestens tilstedeværelse. Skolehelsetjenesten er primært tilstede for elevene, og har mye direkte kontakt med elevene. En av rektorene sa at det er viktig at det er stabilitet skolehelsetjenesten, slik at elevene blir kjent med og trygg på helsesøster.

Mye av det skolehelsetjenesten har gjort på de ulike klassetrinnene har vært programfestet etter veilederen⁷. De nye nasjonale faglige retningslinjer legger stor vekt på helseundersøkelse og helsesamtale i 1. og 8.trinn, der bl.a. mobbing og trivsel er tema. Når det gjelder psykososialt miljø, så bør skolehelsetjenesten, i følge retningslinjene, bidra i skolens arbeid med tiltak som fremmer et godt lærings- og psykososialt miljø. Fagleder og de andre helsesøstrene var opptatt av at de i samarbeid med skolen må ha fokus på å fremme et godt psykososialt miljø på skolen, og forebygge mistriksel, mobbing og psykiske plager blant barn og ungdom. Både universelle gruppe- og individrettede tiltak bør gjennomføres. Helsesøstrene var videre opptatt av å samarbeide med skolene for å avdekke mobbing og manglende mestring, da dette er blant de mest alvorlige risikofaktorene for dårlig psykisk helse. Tiltak som styrker barn og unge som sliter med faglige og sosiale vansker kan være effektive i forebygging av fravær og frafall fra skolen. Det er flere anbefalte tema som skal tas opp i helseopplysning og undervisning. Ellers legger skolehelsetjenesten vekt på å samarbeide med skolene om å bistå i undervisning og ellers ta opp aktuelle tema i tråd med trender og utvikling i skole- og lokalmiljøet. Det gjør de for å bidra til at riktige tiltak kan iverksettes når det er nødvendig.

De ansatte ved skolehelsetjenesten mener at de har en viss fleksibilitet når det gjelder temaer som skal belyses, men at retningslinjene inneholder nokså klare anbefalinger. Dette betyr at mye av det de gjør er og har vært helseopplysning i klasser/grupper og individuelt. I tillegg er det mye individuell oppfølging av enkeltelever og deres foreldre. Skolehelsetjenesten jobber etter et årshjul. Derfor er mye av arbeidet på skolene likt. Men tilstedeværelsen er ulik, så derfor vil bruken av tjenesten være ulik på en liten skole sammenlignet med en stor skole, der de er mye tilstede. Det gjelder kanskje spesielt samhandlingen og kontakten med de ansatte ved skolen.

Skolehelsetjenesten deltar i foreldremøter hvis de blir spurt. Ved et par skoler har de deltatt på foreldremøter på 2. trinn, der det har vært behov for informasjon og veiledning i følelsesregulering, adferd og foreldrerollen.

3 av de 17 aktuelle foreldrekontaktene som svarte på spørreundersøkelsen mente at skolehelsetjenesten hadde deltatt i ett foreldremøte inneværende år. Resten svarte at

7

skolehelsetjenesten ikke deltatt på foreldremøter, eller de svarte *vet ikke* på dette spørsmålet. hadde de ikke, en husket ikke/visste ikke. Tre av de aktuelle foreldrene har svart at skolehelsetjenesten har deltatt i ett eller flere FAU-møter. Resten har svart at det har de ikke, eller husker ikke/vet ikke. Ingen har svart at skolehelsetjenesten har deltatt i skolemiljøutvalget.

Ved Skaun ungdomsskole er helsesøster tilstede to dager i uken. Der er dessuten kommunens psykolog tilstede regelmessig. Psykologen er også tilgjengelig for de andre skolene ved behov, og flere av rektorene hadde hatt hjelp fra psykolog i forbindelse med konkrete saker. Flere rektorer savnet mer hjelp fra BUP (Barne- og ungdomspsykiatrisk spesialisthelsetjeneste). Som en av rektorene sa: Enkelte tunge sinnemestringssaker faller mellom to stoler; BUP vil ikke og kommunens tjeneste for psykisk helse har ikke kompetanse.

En annen tjeneste som kan være aktuell innenfor temaet psykososialt skolemiljø er barnevernet. Rektorene ga positive beskrivelser av tjenesten, slik den fungerer nå.

2.3 Vurdering

Skaffer skoleeier/skoleledelse seg systematisk kunnskap om skolemiljøet

Selv om elevundersøkelse og annen informasjon viser at elevene i all hovedsak trives og har et godt skolemiljø, er det utfordringer i elevmiljøet ved alle skolene. Revisor har merket seg at enkeltelever allerede på de laveste trinnene har utfordringer med å regulere sinne og følelser, og at de kan virke truende for andre elever (og voksne). Revisor har også merket seg at det har vært episoder med rasistiske tendenser ved enkelte skoler og at ansatte og ledere er urolige for økt bekymringsfullt fravær.

Selv om det er et potensial for å avdekke utfordringer i skolemiljøet enda tidligere, mener revisor at skoleeier, sammen med ledelse og ansatte i skolene har tatt i bruk verktøy for å følge med på enkeltelever og elevgrupper, og de er bevisste på å følge med og aksjonere når det er utfordringer. Skolene er i ferd med å innføre et enklere program for gjennomføring av sosiometriske undersøkelser, og dette kan være et virkemiddel til å avdekke utfordringer tidligere.

PPT og særlig skolehelsetjenesten har mye oppmerksomhet på skolemiljøet, og revisor konstaterer at disse tjenestenes tilstedeværelse ved skolene har økt og blitt mer forutsigbar. Det er dessuten en positiv utvikling at ungdomsskolen har fått sosialpedagogisk rådgiver, og at det er psykolog regelmessig tilstede ved skolen.

Jobber skolene systematisk med det psykososiale skolemiljøet

Etter det revisor vurderer er det lagt til rette for systematisk arbeid med det psykososiale skolemiljøet i Skaun. Dokument for systemarbeid ved skolene i Skaun kommune,

Handlingsplan for et mobbefritt skolemiljø og Sosial læreplan er alle styrende dokumenter som er, eller er i ferd med å bli implementert ved skolene, og som danner et grunnlag for systematisk forebyggende arbeid med skolemiljøet.

Sørger skoleeier og skoleledelse for kompetanseutvikling

Skoleeier og skoleledelse har ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten, slik at skoleledelse, undervisningspersonalet og annet personal i skolen kan fornye og utvikle den faglige og pedagogiske kunnskapen i tråd med utviklingen i skolen og samfunnet. Dette gjelder også kompetanseutvikling innen psykososialt skolemiljø.

Når det gjelder det konkrete regelverket, og informasjon og kunnskap om ansvaret som følge av endringene i kapittel 9 A, så mener revisor at det er lagt til rette for at ledelsen og enkelte ansatte ved skolene har deltatt i opplæring i regi av fylkesmannen, og hatt det som tema på planleggingsdager/personalmøter i forbindelse med skolestart. Revisor har inntrykk av at rektorene har vært bevisste på varslingsplikten som alle som jobber ved skolen har, og at de har sørget for opplæring og informasjon til alle som arbeider ved skolen regelmessig, eller over en periode. Likevel registrerer revisor at det er usikkerhet hvorvidt vesentlige grupper (SFO og vaktmestere) har fått opplæring.

Revisor har inntrykk av skolene deltar i prosjekt og satsinger, og tar i bruk stadig nye verktøy for å jobbe med det psykososiale skolemiljøet. Vi har inntrykk av at ledelse og ansatte tilstreber å tilegne seg den kunnskapen som trengs for at disse satsingene skal fungere etter hensikten.

Det kan likevel virke som at det er utfordringer når satsings-/prosjektperioden er over, og satsingen skal implementeres i den ordinære hverdagen. LP-satsingen er et eksempel på det, ved at flere mener at den ikke har blitt videreført i sin helhet.

Revisor har merket seg at det kan være et gap mellom den kompetansen skolene har selv, og den kompetansen de trenger, og eventuelt skulle fått fra andre tjenester. Det kan være en kombinasjon av at kompetansen ikke finnes, at det oppstår nye typer utfordringer og at tjenester som har denne kompetansen ikke har tilstrekkelig kapasitet til å bistå.

Brukermedvirkning i det psykososiale skolemiljøet.

Skoleeier skal sammen med skoleledelsen sørge for at det er skolemiljøutvalg, elevråd og foreldreråd (foreldrerådets arbeidsutvalg) ved alle skolene, og at disse utvalgene medvirker til et trygt og godt skolemiljø.

Etter revisors vurdering er elevene involverte i det forebyggende arbeidet med det psykososiale skolemiljøet, både gjennom møtefora i klassen og gjennom elevrådet. Elevene får presentert og gjennomgått resultatene fra trivselsundersøkelser og elevundersøkelsen.

Videre er de aktive i å utforme normer og standarder for klassemiljøet. I elevrådet gjennomgås trivselsundersøkelser og elevundersøkelsen på skolenivå, og etter det revisor erfarer, er elevrådene ved alle skolene i økende grad opptatt av tiltak som styrker trivsel og skolemiljø.

Også FAU er involverte i arbeidet med det psykososiale skolemiljøet. Møtehyppigheten varierer i FAU-ene. Dersom FAU skal være tett på skolemiljøet bør to møter i semesteret være et minimum. Informasjon vi har fått fra ledelse og ansatte ved skolene, i tillegg til spørreskjemaundersøkelsen blant foreldrerepresentanter, tyder på at psykososialt skolemiljø har vært tema på minst ett møte. I skoleåret som nettopp er avsluttet er det tydelig at det er de nye bestemmelsene i kapittel 9 A og normer og regler for skolemiljøet har vært tema i ett eller flere FAU-møter. Referat fra elevrådsmøter blir lagt fram som referatsaker i FAU.

Skolemiljøutvalgene er også i virksomhet i Skaun kommune, ved at de har møter minst en gang i semesteret. Revisor har registrert at ved enkelte skoler gjennomføres møter i skolemiljøutvalget (og samarbeidsutvalget) i forkant av møtene i FAU. Det er positivt, både med tanke på å samordne tidsbruken for medlemmene i de ulike utvalgene, men også med tanke på at politikerrepresentanten kan være tilgjengelig for FAU. Elevene/foreldrene skal til sammen ha flertall i skolemiljøutvalget. Revisor har registrert at det ved enkelte skoler kan være utfordrende å få elevene til å møte, blant annet på grunn av fritidsaktiviteter. Det er viktig at elevenes stemme er tilstede i skolemiljøutvalget, og at skoleledelsen legger til rette for at de kan delta i møtene i skolemiljøutvalget.

Samarbeid med andre tjenester

Det er forventninger i respektive lover og forskrifter for ulike andre tjenester i kommunen om at de samarbeider og støtter skolenes ledelse og ansatte i arbeidet med det psykososiale skolemiljøet.

I en rapport fra 2014, om helhetlig innsats for utsatte barn og unge, gikk det fram at det er etablert en rekke tverrfaglige og tverretattlig team og fora i Skaun, hvor skoleledelse og ansatte ved skolene møter representanter fra andre tjenester for barn og unge; PPT, skolehelsetjeneste og barnevern for å nevne noen. Noen av sakene er beslektet med psykososialt skolemiljø. Revisor fikk inntrykk av at de gruppene som skolene deltar i (eller har ansvar for) fremdeles er virksomme.

PPT og skolehelsetjenesten er viktige tjenester for skolene, ikke bare for enkeltelever, men også for ledelsen og ansatte i deres overordna arbeid for et trygt og godt skolemiljø. Begge disse tjenestene er minimum ukentlig tilstede ved skolene, med faste personer. Revisor registrerer at både PPT selv og ledelsen og ansatte ved skolene etterlyser mer kapasitet for PPT til å støtte skolene i det systemretta og forebyggende arbeidet. Dette gjelder også til en

viss grad skolehelsetjenesten, som også bruker en stor del av tiden sin ved skolene til samtaler med enkeltelever.

Både PPT og skolehelsetjenesten bør stille i foreldremøter og andre møter der elev- og foreldrerepresentanter deltar. Etter revisors vurdering har både PPT og skolehelsetjenesten deltatt i foreldremøter når skoleledelsen eller foreldrene har ønsket det.

3 OPPFØLGING AV AKTIVITETSPLIKTEN

I dette kapitlet presenterer vi kriterier, data og vurderinger for hvordan skolene i Skaun kommune følger opp aktivitetsplikten i opplæringslovens kapittel 9 A.

3.1 Revisjonskriterier

Aktivitetsplikten i kapittel 9 A i opplæringsloven går ut på følgende:

- Skolen må ha prosedyrer for å håndtere varsel og disse må være kjent
- Skolen skal umiddelbart undersøke saker som blir varslet
- Skolen skal sette inn egnede tiltak
- Skolen skal vurdere om tiltakene virker
- Skolen skal utarbeide en aktivitetsplan (dokumentere saken)
 - hvilket problem som skal løses
 - hva skolen har planlagt
 - når tiltakene skal gjennomføres
 - hvem som er ansvarlig
 - når tiltakene skal evalueres

Punktene som er nevnt ovenfor er kriterier i dette kapitlet.

3.2 Data

Dataene som ligger til grunn er innsamlet gjennom intervju, maler og planer ved de enkelte skolene. Det er gjennomgått 20 aktivitetsplaner. Varslene i forhold til den nye loven er innmeldt i perioden fra 29.08.2017 til 15.03.2018. Opplistingen under viser fordelingen mellom skolene.

- Børsa: 6 saker
- Viggja: 3 saker
- SUS: 2 saker
- Jåren-Råbygda: 1 sak
- Venn: 4 saker
- Buvik: 5 saker

3.2.1 Varsel

Rektorene forteller at rutinene er oppdatert med det nye i loven. Plikten til å varsle er beskrevet i dokumentet Systemarbeid i skolene i Skaun kommune for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø. Disse rutinene er utviklet av skoleledelsen i samarbeid med fagnettverket for rektorene. Skolene har videre laget sin versjon basert på en felles mal fra skoleledelsen. Punkt

tre i malen omhandler plikten til å varsle. Ved Buvik skole er en del av rutinen at handlingsplikten skal jevnlig være tema på fellesmøter på skolen og i SFO. Et annet eksempel er fra Børsa hvor en rutine er at det gjennom drøftinger i personalet skal avklares en felles forståelse om når det er behov for å varsle rektor. Rektorene forteller at aktivitetsplikten – plikten til å følge med, gripe inn, varsle og undersøke er formidlet til ansatte ved skolen og andre som arbeider ved skolen ved oppstarten av skoleåret. Rektorene forteller at de også informerer om aktivitetsplikten til andre som jobber ved skolene i kortere perioder – informasjonen skjer muntlig og ved noen skoler skriftlig i tillegg.

Skolene har et skjema for *melding angående elevenes skolemiljø opplæringsloven §9A*. I dette skjemaet registreres dato og tid, sted, navn på involverte og hva saken gjelder, hvor det er satt opp 12 forhåndsdefinerte alternativer og annet. Videre skal det beskrives et kort hendelsesforløp, hvem som rapporterer, når det er levert til kontaktlærer, kontaktlæreres oppfølging, eventuell oppfølging av foresatte og dato levert til rektor. Nederst på skjemaet står det at skjemaet fylles ut av den voksne som er oppe i situasjonen eller observerer hendelsen. Utfylt skjema leveres til kontaktlærer, som følger opp saken. Ferdig utfylt skjema legges i hylla til rektor. En rektor forteller at vedkommende vil ha en personlig beskjed samtidig med overlevering av skjemaet.

Revisor har ikke bedt om å få slike utfylte meldeskjema. Det antas at meldeskjemaet finnes i saker hvor det skrives aktivitetsplaner etter henvendelse fra noen som arbeider ved skolen. To av rektorene bekrefter at det ikke nødvendigvis blir skrevet en aktivitetsplan i etterkant av et varsel. En av aktivitetsplanene som revisor har gjennomgått er skrevet etter varsel fra medelever etter gjennomføring av *Snakk med meg*. Alle de andre varslene, hvor det er dokumentert, kommer fra foreldre/foresatte med unntak av ett hvor det står kontaktlærer og mor. Det går fram av noen saker at de har eksistert i skolen en stund og det er satt inn tiltak tidligere også uten at det er skrevet aktivitetsplan. Et eksempel er at det i beskrivelsen av saken står at skolen har jobbet med dette uten at det har blitt bra for eleven.

Både rektorer og teamledere peker på at de nye rutineene er en forbedring. Det nevnes blant annet at rutineene er mer handlingsrettet, at man må komme i gang tidligere med arbeidet og at det kan brukes uten at man har en mobbesak.

De fem barneskolene benytter i tillegg et felles skjema registrering av hendelse og aktivitetsplan. Ungdomsskolen benytter ikke dette skjemaet.

Skjemaet som barneskolene benytter er likt for alle skolene, med ett unntak. Ved Venn skole er punktet om *eventuell inngripen* endret til *dette er gjort som strakstiltak*. Overskriftene i registreringen av hendelsen er førende, i tillegg til navn på elev og trinn:

- Henvendelse fra
- Tatt imot av
- Dato og tid
- Sted
- Saken gjelder
- Eventuell inngripen
- Hvilke undersøkelser er foretatt
- Hvordan har involverte elever blitt hørt

3.2.2 Undersøkelse

Plikten til å undersøke er beskrevet i Systemarbeid i skolene i Skaun kommune for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø. Her har de enkelte skolene utviklet sine handlingsrutiner.

Skjemaet for *Melding angående elevenes skolemiljø opplæringsloven §9A* gir muligheter for å beskrive hendelsesforløpet og eventuell inngripen av den som melder og kontaktlærers oppfølging i etterkant.

Slik skjemaet *Registrering av hendelse og aktivitetsplan* er lagt opp med en rubrikk for *eventuell inngripen før hvilke undersøkelser er foretatt*, ser vi at inngripen ofte tolkes til hvilke strakstiltak som iverksettes og flere av dem bærer preg av å være undersøkelse, eksempelvis at de har hatt samtaler med elever eller foresatte. Beskrivelsen av hvilke undersøkelser som er gjort blir da lett en gjentakelse eller mindre utfyllende. Opplæringslovens forståelse av begrepet inngripen er knyttet til handlinger for å stanse krenkende adferd – det å gripe inn i en situasjon som oppstår.

Det varierer om aktivitetsplanen inneholder navn på de involverte elevene. I aktivitetsplanene henvises det til møter og samtaler, ett eller flere, men det er ikke alltid at de man har hatt møter med er navngitt. Det finnes eksempel på at samtaler/møter er datert i undersøkelsesfasen, men dette er unntaket. Det varierer om det refereres fra disse samtalene – om det bare har vært en samtale for å informere eller om det har vært et møte hvor man har diskutert tiltak. Et eksempel fra en beskrivelse av undersøkelse hvor to elever er involvert, så står det at man har snakket med foreldrene, uten å være tydelig på hvem sine foreldre eller om det er begge foreldre.

Det er gjennomgått en aktivitetsplan hvor varslar har bedt om at skolen gjør tiltak uten at eleven er informert om dette i første omgang. I dette tilfellet vil ikke eleven bli hørt i saken.

Sakene er forskjellige og avhengige av om det er noen bestemt som forårsaker at en elev ikke har det bra på skolen. Dette gjenspeiles i hvem som blir omfattet av undersøkelsen. I de tilfellene hvor bestemte elever står bak, så dokumenteres det at man har hatt samtaler med dem, men det er sjelden angitt når og elevene er sjelden navngitt og det er sjelden redegjort for hva samtalen handlet om eller utfallet av den.

3.2.3 Aktivitetsplan

Opplæringsloven §9A -4 sier at skolen skal lage en skriftlig plan når det gjøres tiltak i en sak og at planen skal omfatte:

- Hvilket problem planen skal løse
- Hvilke tiltak skolen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen
- Når tiltakene skal evalueres

Aktivitetsplanen ved barneskolene er et skjema hvor tiltakene listes opp i radene og i kolonnene kan det fylles inn *tiltak*, *når* tiltaket skal skje, hvem som har *ansvar*, og det er mulig å legge inn *kommentarer* og *evaluering*.

Ungdomsskolen har et eget skjema for aktivitetsplan som inneholder følgende hovedpunkter:

- Beskrivelse av problemet/situasjonen
- Hvilke tiltak settes inn?
- Når skal tiltakene gjennomføres
- Ansvarlig for gjennomføring
- Når skal tiltakene evalueres?
- Underskrift fra rektor, kontaktlærer og eventuelt foresatte

Revisor har gjennomgått aktivitetsplanen og vurdert formkravene på dem, og revisor har satt opp i en tabell for hver skole, hvor det går fram om ulike delene er beskrevet eller ikke. Etter hver skole er det kommentert noen særpreg, mens i fortsettelsen er aktivitetsplanene presentert nærmere under ett. Varsel og undersøkelse er omtalt foran.

Tabell 5. Aktivitetsplaner Skaun ungdomsskole

Skaun ungdomsskole	1	2
Varsling (dato, nøkkelopplysninger)	-	-
Undersøkelse (dato, saksbeskrivelse)	-	(+)
Tiltak (tidsangivelse, innhold)	+	+
Saksansvar (navn, stilling)	-	-
Evaluering (tidsangivelse, innhold)	(+)	+

Ungdomsskolen har et eget skjema for aktivitetsplan. Aktivitetsplanene er mangelfulle når det gjelder datering av mottatt varsel og de er svake på å plassere ansvar for gjennomføring av tiltakene fordi ansvaret plasseres på mange utenfor selve skolen.

Tabell 6. Aktivitetsplaner Buvik skole

Buvik barneskole	1	2	3	4	5
Varsling (dato, nøkkelopplysninger)	+	-	+	+	+
Undersøkelse (dato, saksbeskrivelse)	(+)	+	(+)	-	(+)
Tiltak (tidsangivelse, innhold)	+	+	+	(+)	(+)
Saksansvar (navn, stilling)	-	-	+	-	-
Evaluering (tidsangivelse, innhold)	+	+	+	-	-

Ved Buvik skole er aktivitetsplanene litt ulike og at det er litt utvikling over tid. I noen av aktivitetsplanene er de presise på tidsangivelse for tiltakene og har datofestet et evalueringsmøte og i to tilfeller skrevet evaluering jevnlig etter to måneder. Ansvaret er i de fleste tilfellene gitt til stillinger og ikke navngitte personer.

Tabell 7. Aktivitetsplaner Viggja skole

Viggja skole	1	2	3
Varsling (dato, nøkkelopplysninger)	+	+	+
Undersøkelse (dato, saksbeskrivelse)	+	(+)	(+)
Tiltak (tidsangivelse, innhold)	+	(+)	(+)
Saksansvar (navn, stilling)	-	(+)	(+)
Evaluering (tidsangivelse, innhold)	+	(+)	+

Viggja har mye på plass i sine aktivitetsplaner, men er lite presis på når tiltak skal gjennomføres og ansvaret er plassert til stillinger og ikke navngitte personer. De har datofestet to evalueringmøter, og det tredje er angitt omtrentlig. Varsling er godt dokumentert. I beskrivelsen av situasjonen berøres problemet som skal løses uten at tiltakene er tydelig koblet til problemene.

Tabell 8. Aktivitetsplaner Jåren-Råbygda

Jåren-Råbygda skole	1
Varsling (dato, nøkkelopplysninger)	+
Undersøkelse (dato, saksbeskrivelse)	+
Tiltak (tidsangivelse, innhold)	(+)
Saksansvar (navn, stilling)	+
Evaluering (tidsangivelse, innhold)	-

Den ene aktivitetsplanen fra Jåren-Råbygda har angir tidspunkter og beskriver undersøkelser som er gjort. Tiltakene i planen er ulike samtaler som er datofestet og bærer preg av å være nærmere undersøkelser. Tiltakene er tidfestet og navngitt person er gitt ansvaret for ulike tiltak. I planen er det også skrevet inn kommentarer som beskriver innholdet eller utfallet av samtale som er gjennomført.

Tabell 9. Aktivitetsplaner Børsa skole

Børsa skole	1	2	3	4	5	6
Varsling (dato, nøkkelopplysninger)	-	-	-	-	+	-
Undersøkelse (dato, saksbeskrivelse)	(+)	(+)	(+)	(+)	+	(+)
Tiltak (tidsangivelse, innhold)	(+)	(+)	(+)	(+)	(+)	(+)
Saksansvar (navn, stilling)	-	-	-	-	-	-
Evaluering (tidsangivelse, innhold)	-	+	-	-	-	-

I aktivitetsplanene fra Børsa skole er det utfyllende beskrivelse av situasjonene, men fremgår ikke hvem man har hatt møter og samtaler med, når dette har skjedd og hva dette har bidratt til. I flere av aktivitetsplanene henvises det til at hendelser er håndtert etter skolens rutiner for konflikthåndtering. I tre av de fem aktivitetsplanene ved Børsa går det fram at det er noen ved skolen som har tatt kontakt med foresatte, men i skjemaet er det fylt inn at henvendelsen

kommer fra de foresatte. Det er ikke tidfestet når henvendelsen skjer, men når det gjennomføres møte med foresatte.

Tabell 10. Aktivitetsplaner Venn skole

Venn skole	1	2	3	4
Varsling (dato, nøkkelopplysninger)	+	+	+	-
Undersøkelse (dato, saksbeskrivelse)	(+)	(+)	(+)	(+)
Tiltak (tidsangivelse, innhold)	(+)	+	+	+
Saksansvar (navn, stilling)	+	+	+	+
Evaluering (tidsangivelse, innhold)	-	(+)	(+)	+

Aktivitetsplanene ved Venn skole er vanskelig å forholde seg til når det gjelder datosetting. I et tilfelle er henvendelsen mottatt og aktivitetsplan underskrevet samme dag og det er i tillegg gjennomført mange undersøkelser. I et annet tilfelle er det ca. 1,5 måned mellom varsel er mottatt og aktivitetsplanen er signert. Samtidig ser revisor at aktivitetsplanen brukes aktivt og det legges inn kommentarer og gjøres evaluering av tiltakene underveis. Det går ikke fram hvem som gjør disse evalueringene.

Tidfesting

Det er et krav at det skal angis når tiltaket skal gjennomføres. I malen fra Udir er det foreslått *dato fra og til/frem til eleven og foreldrene bekrefter å ha det trygt og godt*. Eksempler på tidsangivelse i aktivitetsplanene er datoer, ukenummer, måned, alltid, er i gang, ved behov og resten av skoleåret.

Flere av aktivitetsplanene som revisor har vurdert har ikke fylt ut dato og signert, og en mulig forklaring er at revisor har fått en ny utskrift av aktivitetsplanen. Det betyr at revisor ikke har sett datoen for når aktivitetsplanen er utarbeidet og har dermed ikke grunnlag for å vurdere om skolene klarer å håndtere sakene i rimelig tid etter at varsel er mottatt. Sakene ved Jåren-Råbygda er godt dokumentert med datoer og viser at her handles det med en gang det mottas melding. Buvik skole har også god dokumentasjon på datoer, med unntak av en plan. Her er aktivitetsplanene skrevet samme dag som varsel eller i løpet av maksimalt 17 dager. Ved Viggja skole har rektor møte med foreldrene og utarbeider aktivitetsplan i samarbeid med dem.

En rektor forteller at problemer med å finne tid til møte med foresatt gjør at utarbeidelsen av aktivitetsplanen har tatt lengre tid enn hva skolen ønsket.

Tiltak

Tiltakene er ganske mange i flere saker, fra tre til 24, og hvor de fleste har fem til sju tiltak. Måten tiltakene er beskrevet på varierer. Mange av tiltakene oppfattes å være generelle og noen bærer preg av å være nærmere undersøkelser av forholdene. Eksempelvis skriver noen styrket inspeksjon hele tiden og at rektor er ansvarlig for dette, når saken handler om et fåtall elever. En rektor forteller at tiltakene utarbeides i samarbeid med foresatte og at de har gode erfaringer med det. Malen som brukes ved barneskolene sier ikke eksplisitt noe om hvilket problem som skal løses, men har en rubrikk hvor målsetting for den enkelte planen skal settes inn. I beskrivelsen av situasjonen kommer det i noen tilfeller fram flere årsaker til at en elev ikke har et godt skolemiljø og det blir uklart hvilke tiltak som settes inn mot den enkelte årsak.

Ansvar

Når det gjelder hvem som er ansvarlig angis dette i mange tilfeller med rollen de har slik som rektor, kontaktlærer, inspektører o.l. I noen planer er foresatte ansvarlig for tiltak og i et tilfelle står eleven oppført som ansvarlig for tiltak. Det er i hovedsak kontaktlærer som blir tildelt ansvar og da står det kontaktlærer i planene og ikke navnet på vedkommende. I noen få tilfeller er personene navngitt. I Udir sin *Mal for skolens plan når det skal settes inn tiltak – et eksempel på oppsett*⁸, understrekes det at det alltid er skolen /skoleeier som er ansvarlig for at tiltak gjennomføres. Det skal ikke legges ansvar på eleven eller foreldre i aktivitetsplanen, som handler om hva skolen skal gjøre for at eleven skal få det trygt og godt på skolen.

Ved Buvik skole signerer kontaktlærer og rektor på aktivitetsplanen. Ved Viggja skole signerer foresatte og rektor, mens ved de andre skolene er det bare rektor som signerer. Ikke alle aktivitetsplanene som revisor har sett har hatt underskrifter.

Evaluering

Forståelsen av evaluering varierer i aktivitetsplanene. I skjemaet som barneskolene bruker er det en kolonne for evaluering for hvert tiltak. De eksemplene revisor har sett på viser at det skrives en evaluering av noen (muligens den ansvarlige eller rektor), mens det i andre tilfeller står åpent eller at det for eksempel står at det skal evalueres jevnlig. I noen av aktivitetsplanene er det lagt inn evaluering som et eget tiltak, som i noen tilfeller er omtalt skal skje jevnlig, etter 2 måneder eller at dato og tidspunkt allerede er avtalt. Viggja har datofestet de fleste evalueringsmøtene, ved de andre skolene er det bare unntaksvis nevnt og datofestet i et tilfelle ved Børsga og et tilfelle ved Buvik. I noen få saker har vi sett forløpet over litt lengre tid og da viser det seg at når det ikke er avtalt tidspunkt så går det gjerne litt lengre tid enn planlagt før

⁸ Lastet ned fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/aktivitetsplikt/#krav-om-aktivitetsplan>, 06.06.2018.

det holdes møte. I malen fra Udir er det et punkt med *Når skal tiltakene evalueres?* med en presisering om at det skal settes en dato og at den ikke skal være for langt fram i tid.

I noen få tilfeller ser vi at aktivitetsplanene er et levende dokument, at de suppleres ettersom tiden går. Dette gjør det vanskelig i forhold til hva som ble bestemt i den første aktivitetsplanen og som kanskje flere enn rektor har signert på. Det bør være mulig å identifisere hvilke tiltak som iverksettes på ulike tidspunkt.

3.3 Vurdering

I gjennomgangen av disse sakene er det en viss utvikling i hvordan aktivitetsplanene skrives, fra de første høsten 2017 til de seneste, våren 2018. Tiltakene blir mer målrettet og dokumentasjonen blir bedre. Fortsatt er flere av aktivitetsplanene mangelfulle når det gjelder datering og navngiving av hvem som er involvert, spesielt er samtaler og møter mangelfulle. Dette kan avhjelpes med at det skrives en møtelogg som en del av undersøkelsen hvor det framgår hvem som har deltatt (med navn og eventuelt rolle), tidspunkt og hva møtet handlet om.

Det er påfallende at aktivitetsplaner skrives nesten bare etter varsel fra foreldre/foresatte. Ved en skole fant vi at skolen tok kontakt med foresatte, men at de oppga at varslet kom fra foresatte. To av rektorene bekrefter at det ikke trenger å bli skrevet en aktivitetsplan i etterkant av melding angående elevenes skolemiljø. I følge loven skal skolen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. Dette kan lett oppfattes som at det ikke gjøres tiltak når det varsles av ansatte, ut over å gripe inn der og da og undersøke saken, eller at de som jobber på skolen ikke oppfatter at elever ikke har et godt skolemiljø. Revisor fant et eksempel på at flere saker hadde eksistert en stund internt på skolen før det ble skrevet en aktivitetsplan. Ved en skole ble det henvist til at sakene tidligere bare håndtert i forhold til konflikthåndteringsrutiner ved skolen.

Tiltakene vil måtte variere fra sak til sak, men det er viktig at tiltakene blir oppfattet som målrettet. Styrket inspeksjon slik det er beskrevet i flere av aktivitetsplanene er et systemtiltak og ikke individuelt. Skal det være individuelt så må det knyttes til den som ikke har det bra på skolen og eventuelt de(n) som forårsaker dette. For å målrette tiltaket må noen navngitte ha beskjed om å følge med på den utsatte i friminuttene i f.eks. 14 dager. I de fleste tilfellene finnes det også tiltak i planen rettet mot den eleven, eller gruppen elever som er årsak til at en elev ikke har det bra på skolen. En tidsangivelse for tiltakene er i tråd med Udir sin mal, med for eksempel start og slutt dato. Dette vil også være med på å målrette tiltakene, i stedet for tidsangivelser som løpende, angivelse av uke, hele året eller to måneder.

Malen for aktivitetsplanen inneholder ikke en rubrikk for å beskrive problemet som skal løses, men en rubrikk for målsettingen med planen. I flere av situasjonsbeskrivelsene finnes det flere problemer og kanskje kunne et fokus på hvilket problem som skal løses, bidratt til mer målrettede tiltak. I lovteksten er beskrivelse av problemet er et av punktene i aktivitetsplanen, noe som kanskje kan bidra til å forbedre aktivitetsplanene.

De fleste aktivitetsplanene er svake på evaluering. Det bør tidfestes et evalueringsmøte innen rimelig tid. Uten tidfesting kan det gå lang tid før det blir gjennomført. Det er bedre å avlyse et møte fordi det ikke er behov for det, enn at det tar for lang tid før det blir gjennomført. For en elev som ikke har det bra på skolen er ei uke lang tid. Å ha en levende aktivitetsplan som suppleres med tiden er fint for å samle all dokumentasjon, men det er viktig å organisere selve planen med seksjoner for hver versjon en med dato og underskrift. Da vil evalueringen være neste kapittel før en eventuell revidert liste med tiltak med dato og underskrift. Aktivitetsplanene er en del av skolen sin dokumentasjon på hva de gjør for at elever har det trygt og godt på skolen. Udir⁹ peker på at dokumentasjonen skal sikre at:

- *Elever og foreldre får et bevis på at skolen tar saken deres seriøst og at de forplikter seg til å hjelpe eleven*
- *Fylkesmannen raskt kan få oversikt hvis saken meldes dit*
- *At saken er tilstrekkelig opplyst ved eventuelle tilsyn, erstatningssaker eller straffesaker*

For at dokumentasjonen skal oppfylle disse forholdene er det viktig at man har dokumentert saken med å navngi personer som er involvert, tidspunkt for møter og hva som framkom på møtene, navngir ansvarlige og er konkret på evaluering.

⁹ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/aktivitetsplikt/#mal-for-dokumentasjonsplikten>

4 HØRING

En foreløpig rapport ble sendt til rådmannen for uttalelse den 6.7.2018. Revisor mottok tilbakemelding fra rådmannen, ved rådgiver grunnskole, i e-post datert 17.8.2018. Rådmannen har noen kommentarer til foreløpig rapport. En av kommentarene er at Skaun kommune har en handlingsplan for bekymringsfullt fravær, og at den ikke er nevnt på s. 11 i den foreløpige rapporten. Det er fagleder ved PPT som har ledet arbeidet med dette planverket. Revisor har tatt inn opplysningen under avsnitt om eventuelle utfordringer, kapittel 2.2.1, nest siste avsnitt på s. 13.

Blant kommentarene kommer det fram at *alle skoler gjennomfører Snakk med meg, unntatt Buvik skole som gjennomfører Snakk med meg på 5. og 7. trinn og Spekter på 6. trinn.* Rådmannen påpeker at der er feil slik revisor har formulert det: At Spekter har erstattet Snakk med meg ved enkelte skoler. I intervju med rektor ved Buvik skole går følgende fram av det verifiserte referatet:

Det gjennomføres to runder med trivselsundersøkelse på trinnet og disse skjer i forkant av utviklingssamtaler. Alle trinn gjennomfører minimum en gang i året en sosiometrisk kartlegging. For elever på mellomtrinnet skal et nytt verktøy tas i bruk. Det heter Spekter. Det er ikke anonymt. Alle skolene i Skaun har tilgang til Spekter fra 2018 og vi har så langt gjennomført det på 6. trinn, men jeg har ikke fått resultatene enda. Etter en Spekter-undersøkelse brukes nærmere oppfølging. Det erstatter snakk med meg som vi har brukt i 5-7. trinn. Vi ser at Spekter er en utvidet versjon av snakk med meg. Snakk med meg er litt ressurskrevende, men vi synes at hver elev fortjener at vi bruker 10-15 min[utt] på hver av dem. Vi skriver et notat i hver samtale. Kontaktlærer har lesetilgang.

Revisor har tilføyd rådmannens bemerkning i kapittel 2.2.1, nest siste avsnitt. Det har ikke innvirkning på revisors vurderinger og konklusjon.

Rådmannen har også noen andre bemerkninger og presiseringer i høringsuttalelsen:

- Ungdataundersøkelsen 2018.
- Presentasjon av diverse brukerundersøkelser i dialogmøter.
- Møtereferat fra alle FAU, SU og SMU.
- Skaun kommune er MOT-kommune.

Vi har ikke endret noe i rapporten på bakgrunn av disse kommentarene, men tar de til etterretning, og viser til e-posten som er vedlagt rapporten (vedlegg 1).

5 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

Denne forvaltningsrevisjonen er gjennomført på oppdrag fra kontrollutvalget i Skaun kommune, som ønsket at vi skulle se på temaet læringsmiljø i grunnskolen. I møtet der prosjektplanen ble behandlet ble revisor enig med kontrollutvalget om at fokuset skulle rettes mot det forebyggende arbeidet med det psykososiale skolemiljøet. Vi har også sett på hvordan skolene ivaretar de nye bestemmelsene i opplæringsloven om aktivitetsplikt.

5.1 Konklusjon

Revisor konkluderer med at Skaun kommune i lengre tid har jobbet aktivt med det psykososiale skolemiljøet i skolene i kommunen. Dette arbeidet har fått fornyet intensitet, blant annet som følge av endringene i kapittel 9 A i opplæringsloven, og styrking av elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø.

Revisor har avdekket at kommunen har enkelte utfordringer når det gjelder samarbeid på tvers av tjenester, og da særlig bruk av kompetanse på tvers av tjenestene.

Skaun kommune, som skoleeier, har i samarbeid med ledelse og ansatte ved skolene fulgt opp bestemmelsene i opplæringsloven om aktivitetsplikt. Det er gjennomført et godt arbeid med maler for aktivitetsplikten, men revisor finner at slik maler brukes veldig forskjellig og at det fortsatt er et forbedringspotensial i å sikre en tilstrekkelig dokumentasjon på skolens oppfyllelse av aktivitetsplikten, spesielt evalueringsdelen er svak. Revisor finner at flertallet av aktivitetsplaner er skrevet etter henvendelser fra foresatte og stiller spørsmål med om den interne varslingen gjennom *Melding om elevenes skolemiljø* i større grad burde ende i aktivitetsplaner.

5.2 Anbefalinger:

Revisor vil på bakgrunn av vurderinger og konklusjon anbefale rådmannen å:

- Sikre at satsinger, som f.eks. LP-modellen, blir videreført i sin helhet i overgangen fra prosjekt til den ordinære skolehverdagen
- Utnytte verktøy for å effektivisere sosiometriske verktøy til å avdekke uønsket adferd i skolemiljøet tidligere
- Legge til rette for at skolene har den kompetansen som skal til for å møte nye utfordringer med det psykososiale skolemiljøet
- Rådmannen bør gjennomgå rutinene for å skrive aktivitetsplaner med utgangspunkt i Melding om elevenes skolemiljø, altså meldinger som kommer fra de som jobber på skolen
- Rådmannen bør vurderer å videreutvikle praksisen omkring skriving av aktivitetsplaner for å sikre god dokumentasjon og spesielt rutinene omkring evaluering

KILDER

Kunnskapsdepartementet. (1998). Lov om opplæring i grunnskole og vidaregåande opplæring.

Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=opplæringslova>

Kunnskapsdepartementet. (2006). Forskrift til opplæringslova. Retrieved from

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724>

Skaun kommune. (2014). Handlingsplan for et mobbefritt oppvekst- og læringsmiljø i Skaun kommune Barnehage og grunnskole Innhold.

Skaun kommune. (2015). Systemarbeid i skolene i Skaun kommune for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø (1).

Skaun kommune. (2017). Sosial læreplan.

Utdanningsdirektoratet. (2017). Skolemiljø Udir-3-2017. Retrieved from

<https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/finn-regelverk/etter-tema/Laringsmiljo/skolemiljo-udir-3-2017>

VEDLEGG 1 – RÅDMANNENS HØRINGSUTTALELSE

Hei!

Skaun kommune har noen kommentarer til foreløpig rapport fra forvaltningsrevisjonen av psykososialt skolemiljø.

Skaun kommune har i 2013, 2016 og 2018 gjennomført Ungdataundersøkelsen. Den er, i tillegg til å være et verktøy på folkehelseområdet, også en indikator på skolemiljøet. Resultatene har blitt presentert i personalet både ved ungdomsskolen og Barn Familie Helse. I tillegg har den vært tema på foreldremøter og i kommunestyremøter. Det har blitt utarbeidet handlingsplaner i etterkant av undersøkelsene.

Skaun kommune har en handlingsplan for bekymringsfullt fravær. Jeg går ut fra at du har fått tilgang til denne, men at den ikke er nevnt på s. 11 i den foreløpige rapporten. Det er fagleder ved PPT som har ledet arbeidet med dette planverket.

I forhold til brukermedvirkning så kan det også nevnes (jeg tror jeg gjorde det i møtet med deg også) at elevundersøkelsen, foreldreundersøkelsen, frafall osv. presenteres i det årlige dialogmøte som sektoren inviterer til. Alle foresatte i grunnskolen i Skaun blir invitert til dialog om tjenesten. I møtet får man presentert de siste undersøkelsene/resultater før man har en prosess om forbedring. I tillegg til foresatte deltar også skoleledere, tillitsvalgte og SFO- ledere.

I rapporten står det at «Spekter» har erstattet «Snakk med meg» ved enkelte skoler. Dette er ikke tilfelle. Alle skoler gjennomfører «Snakk med meg» på mellomtrinnet, unntatt Buvik skole som gjennomfører «Snakk med meg» på 5. og 7. trinn og «Spekter» på 6. trinn.

Det finnes arkiverte møtereferat fra alle FAU, SU og SMU, slik at det kan dokumenteres at møter er holdt og hva som har vært tema.

Skaun kommune er en MOT kommune. Dette innebærer et aktivt og omfattende arbeide for å skape et trygt og godt skolemiljø.

I 2018 har alle skolene blitt med i programmet «Skolen som samfunnsbygger», ungdomsskolen har i tillegg programmet «Robust ungdom». Kommunen har forpliktet seg gjennom programmet «Lokalsamfunn med MOT». Målet er at kommunen skal skape robuste barn og unge som inkluderer alle. Mot er verktøyet i arbeidet mot denne målsettinga. Dette medfører en omfattende kompetanseheving. Noe er allerede gjennomført, men det er lagt en treårsplan der både elever, lærere, skoleledere, frivillige og kommuneledere blir involvert.

God helg!

Med hilsen
Hege Røttereng
rådgiver grunnskole

VEDLEGG 2 – METODE

Etter at prosjektplanen ble vedtatt i kontrollutvalget i sak 38/17 (6.12.2017) gjennomførte revisor oppstartsmøte med rådmann og skolefaglig rådgiver. Det ble ikke skrevet referat fra møtet, men i etterkant ble det oversendt dokumentasjon, som planer, prosedyrer, maler osv.

Videre er det gjennomført intervju med samtlige rektorer. I ett av intervjuene, Skaun ungdomsskole) deltok sosialpedagogisk rådgiver. Videre er det gjennomført gruppeintervju med lærere som har hatt teamlederfunksjon, eller har vært medlemmer i plangruppe på skolen i 2017/2018. Intervjuene ble gjennomført etter en semistrukturert intervjuguide, der revisjonskriteriene (bestemmelser i opplæringsloven og annet regelverk) var utgangspunkt for spørsmålene. Det skrevet referat fra alle intervjuene, som er verifiserte av deltakerne.

Det er også gjennomført intervju med fagleder ved PPT og gruppeintervju med fagleder og ansatte i skolehelsetjenesten. Intervjuene ble gjennomført etter en semistrukturert intervjuguide, revisjonskriteriene (bestemmelser i opplæringsloven og annet lovverk) var utgangspunkt for spørsmålene. Det er skrevet referat fra disse intervjuene, som er verifiserte.

Vi har fått oversendt en god del dokumentasjon i etterkant av intervjuene, som skolenes egne planer, prosedyrer og skjemaer. Vi fikk også med oss dokumentasjon for de to - fem siste sakene som skolen har behandlet etter § 9A (avhengig av skolestørrelse). Oppsummering av gjennomgang av sakene er beskrevet og vurdert i kapittel 3.

Kontrollutvalget var opptatt av at foreldrenes perspektiv skulle komme fram, og at revisjonen innhentet informasjon fra flere foreldrerepresentanter enn leder i FAU. For å effektivisere innhenting og analysen av den informasjonen sendte revisor ut en elektronisk spørreskjemaundersøkelse. Undersøkelsen var tilgjengelig for gjennomføring i perioden 6.6. – 25.6.2018. Det ble sendt ut skjemaer til 63 e-postadresser (mottatt av rektorene ved skolene), hvorav 3 ble avvist (feil, eller ikke lenger gyldig adresse e.l.). Av de 60 som mottok undersøkelsen har 30 svart. Vi har ikke oversikt over svarfordelingen for skolene. I utvalget som har svart er det 17 som har vært klassekontakter og 23 som har vært FAU-medlemmer i 207-2018. Tre har vært medlemmer i skolemiljøutvalget ved sin skole. Det var for få til at svarene kan brukes til å gi god nok informasjon om aktiviteten i skolemiljøutvalgene.

Vi har brukt data for trivsel fra Elevundersøkelsen (Utdanningsdirektoratet). Resultatene fra elevundersøkelsen kan leses og tolkes på ulike måter. Den gjennomføres for 7. og 10. trinn hvert år, og det er følgelig ulike kull som svarer fra år til år. Det kan være enkeltfaktorer som gjelder akkurat det kullet som innvirker på resultatene; enkeltlærere, enkeltsaker i en klasse osv. I Skaun kommune er det én skole som har 10. trinn. Resultatene fra slike undersøkelser vil derfor være påvirket av særskilte forhold ved det kullet.

Revisor mener at de ulike datakildene til sammen danner et godt grunnlag for å svare på problemstillingene.

VEDLEGG 3 – UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriteriene i dette kapitlet er i hovedsak utledet fra opplæringslovens kapittel 9 A, *Elevane sitt skolemiljø*. Det er §§ 9A-2 og 9 A-3 som vil være utgangspunktet for kriteriene vi gjør våre vurderinger mot. Bestemmelsene i opplæringsloven er utdypet i rundskriv Skolemiljø Udir-3-2017. I innledningskapitlet i rundskrivet vises det til at grunnskoleopplæringen er obligatorisk, og at det er viktig at alle elever har et trygt og godt skolemiljø. Skolemiljøet skal fremme helse, trivsel og læring for elevene. Videre heter det at eleven har en individuell rett til et trygt og godt psykososialt og fysisk skolemiljø, og det fremheves at for det psykososiale miljøet er det elevens egen opplevelse som er avgjørende. Rundskrivet inneholder i hovedsak utdypende bestemmelser om plikten som skolen har når hendelser har oppstått, eller det er mistanke om at det skjer uønskede hendelser rundt en eller flere elevers psykososiale skolemiljø. Men for at retten til et trygt og godt psykososialt skolemiljø skal kunne ivaretas må skolen alene, eller sammen med andre tjenester og organ drive systematisk og aktivt forebyggende arbeid.

Følgende revisjonskriterier er utledet for problemstillingen om aktivt og systematisk arbeid med skolemiljøet (kapittel 2):

- *Alle elever har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring (§ 9A-2).*
- *Skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort (§ 9 A-3, andre ledd)*

I tillegg til kapittel 9 A, er det noen andre bestemmelser i opplæringsloven som også er viktig i forbindelse med aktivt og systematisk forebyggende arbeid:

- Kapittel 11: Organ for brukarmedverknad i skolen
 - §§ 11-1 – 11-4: Skolemiljøutval, elevråd og foreldreråd (foreldrerådets arbeidsutval): Alle disse utvalgene skal medvirke til et trygt og godt skolemiljø.
- § 10-8.Kompetanseutvikling: *Skoleeigaren har ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i verksemda. Skoleeigaren skal ha eit system som gir undervisningspersonale, skoleleiarar og personale med særoppgåver i skoleverket høve til nødvendig kompetanseutvikling, med sikte på å fornye og utvide den faglege og pedagogiske kunnskapen og å halde seg orienterte om og vere på høgd med utviklinga i skolen og samfunnet.* I dette kapitlet bruker vi dette som kriterium for at skoleeier og skoleledelse skal sørge for kompetanseutvikling innen det som gjelder elevenes skolemiljø (psykososialt).

- § 5-6, andre ledd: Pedagogisk psykologisk teneste: *Tenesta skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov.* Dette kriteriet er sentralt når det gjelder dokumentasjon og vurdering av skolenes samarbeid med andre tjenester.

Når det gjelder samarbeid er det også andre tjenester i og utenfor kommunen som vil være viktige. I dette kapitlet har vi lagt vekt på skolehelsetjenesten. Ansvar for skolehelsetjenesten hører inn under helse- og omsorgstjenesteloven for kommunene. Vi har ikke gjennomgått helsestasjons-/skolehelsetjenesten som sådan, men vi har innhentet informasjon fra ledelse og ansatte i skolene og ansatte i skolehelsetjenesten om hvordan samarbeidet er mellom disse tjenestene, og hvordan skolehelsetjenesten arbeider forebyggende med det psykososiale skolemiljøet:

- § 2-3 (Forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjenesten): Tilbud til gravide og til barn og ungdom 0 – 20 år: *(Helsestasjons- og) skolehelsetjenestens tilbud til barn og ungdom 0 – 20 år skal omfatte:*
 - *forebyggende psykososialt arbeid*
 - *opplysningsvirksomhet og veiledning individuelt og i grupper*
 - *samarbeid med skole om tiltak som fremmer godt psykososialt og fysisk lærings- og arbeidsmiljø for elever*
 - *bistand og undervisning i gruppe/klasse/foreldremøter i den utstrekning skolen ønsker det*

Aktivitetsplikten i kapittel 9 A i opplæringsloven går ut på følgende:

- Skolen må ha prosedyrer for å håndtere varsel og disse må være kjent
- Skolen skal umiddelbart undersøke saker som blir varslet
- Skolen skal sette inn egnede tiltak
- Skolen skal vurdere om tiltakene virker
- Skolen skal utarbeide en aktivitetsplan (dokumentere saken)
 - hvilket problem som skal løses
 - hva skolen har planlagt
 - når tiltakene skal gjennomføres
 - hvem som er ansvarlig
 - når tiltakene skal evalueres

M Revisjon

Postadresse: Postboks 2565, 7735 STEINKJER

Hovedkontor: Fylkets Hus, Steinkjer

Tlf. 907 30 300 - www.revisjonmidtnorge.no